

PREDBEŽNÁ SPRÁVA Z ARCHEOLOGICKÉHO VÝSKUMU BRATISLAVSKÉHO PODHRADIA - VYDRICE

TATIANA ŠTEFANOVIČOVÁ – PAVOL JELÍNEK – BRANISLAV KOVÁR – MARTIN HANUŠ
– JANA STEHLÍKOVÁ – PAVOL SPIŠÁK – VERONIKA PLACHÁ

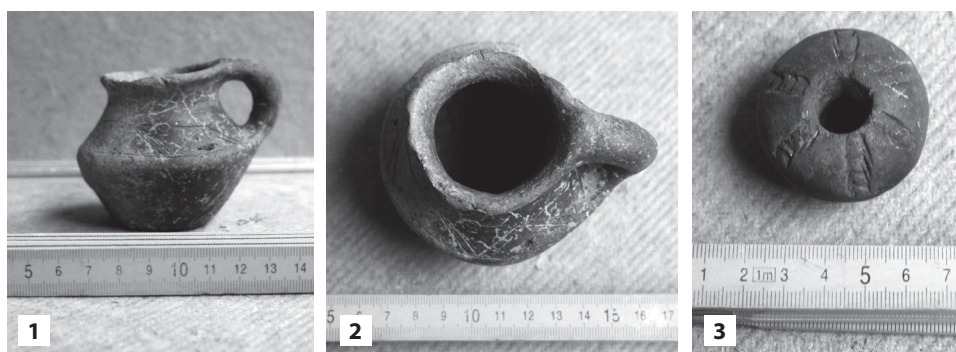
Článok vychádza z predbežnej nálezovej správy záchraného archeologického výskumu na lokalite Vydrice - Podhradie v Bratislave.¹ Výskum na skúmanej ploche mal charakter predstihového záchraného výskumu. Realizátorom bol Slovenský archeologický a historický inštitút (www.sahi.sk). Jeho cieľom bolo čo najkomplexnejšie preskúmanie, zistenie a vyhodnotenie archeologických nálezových situácií na miestach budúcej výstavby v južnej časti bratislavského Podhradia.² Plochu výskumu sme rozdelili na štyri časti (tab. 1).³

Charakteristika výskumu

Plocha Vydrice 1 (ďalej Vydrice = V) sa nachádzala vo východnej časti lokality a priliehala k južnému svahu hradného brala. Zo západu ju ohraničovala prístupová cesta k bývalému krytu civilnej obrany, z juhu a východu cesta. Vydrice 2 bola medzi bývalým krytom civilnej obrany a stredovekou Vodnou vežou. Južne od Vydrice 1 a 2 ležala plocha 3, ktorá sa nachádzala v priestore bývalého parkoviska. Plocha 4 zahŕňala územie na západ od objektu tzv. Vodnej veže a na západe ohraničená historickou zástavbou na Žižkovej ulici.

Tab. 1 Bratislava, Podhradie - Vydrice. Rozdelenie plochy výskumu

Tab. 2 Bratislava, Podhradie - Vydrica. Nálezy: 1,2 – nádoba z neskej doby bronzovej/halštatskej; 3 – praslen z neskej doby bronzovej/halštatskej

Metodika výskumu bola podmienená rozhodnutím Krajského pamiatkového úradu v Bratislave. Rešpektované boli aj staršie výskumy na lokalite (Vallašek/Plachá 1965; Baxa/Ferus/Klinčoková 1989, 161–169; Baxa/Ferus/Klinčoková 1990, 37–38). Výber, typ sondy, príp. spôsob výskumu alebo dokumentácie sme konzultovali s pracovníkmi KPÚ v Bratislave. Dôležité bolo lokalizovanie jednotlivých inžinierskych sietí – preto sme napríklad neuskutočnili výkopy na južnej strane skúmanej plochy. Pri práci sme používali mechanizmus, najmä na odstránenie vrchných recentných vrstiev. Následne sme vždy kopali ručne, aby sa zamedzilo poškodeniu nálezových situácií.

Dokumentácia bola kresbová a fotografická, v prípade dôležitých nálezových situácií geodetická alebo fotogrametrická. Plány kresbovej dokumentácie sme zhotovili v mierkach 1:100, 1:50, 1:20, 1:10, 1:1 (skelety). Počas výskumu sa odoberali geologické, dendrologické a archeobotanické vzorky. Z hál a rumovísk sa vyberali tehly so značkami.⁴

Výsledky výskumu – najstaršie obdobie

Výskum na jednotlivých plochách objavil sporadické artefakty zo starších období – eneolitu a doby bronzovej, ktoré však majú sekundárny charakter. Pravdepodobne boli splavené z hradného brala, pretože sa nám nepodarilo zachytiť priame doklady obydlí a ďalších sídliskových objektov z tohto obdobia.

Najstaršie doložené osídlenie preto predstavuje torzo objektu silne porušeného novovekým múrom, ktoré sa našlo v priestore medzi Vodnou vežou a Rybárskym cechom (Vydrica 4). Novoveká stavebná činnosť bola v týchto miestach taká intenzívna, že môžeme hovoriť o náhode, že sa zachovala aspoň časť objektu. V jeho zvyšku sa našla malá, rytím zdobená nádoba a hlinený praslen tak isto s rytou výzdobou. Tieto nálezy priebežne datujeme do neskej doby bronzovej alebo starej doby železnej (tab. 2).

Doba laténska

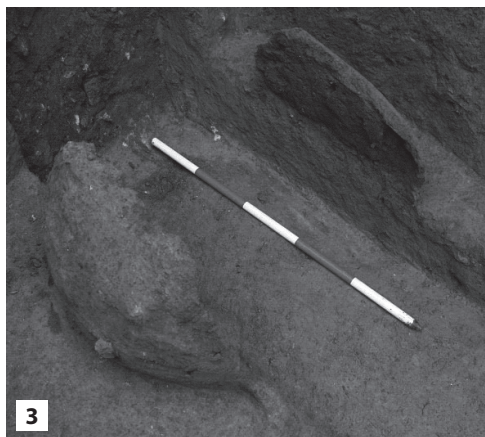
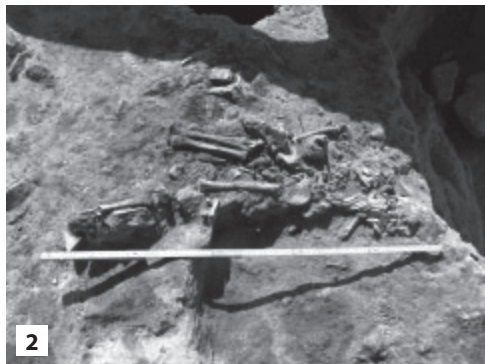
Na základe starších výskumov (Baxa/Zachar/Thurzo 1990, 38) sme očakávali výrazne osídlenie lokality v dobe laténskej. Nálezy z tohto obdobia boli doložené hlavne na úpätí hradného kopca. Keramický materiál sa však nachádzal na celej ploche výskumu.

Laténske pamiatky prezentujú najmä nálezy dvoch pecí (V1, V2) a dva nepietne pohodené ľudské skelety na Vydrici 1 (tab. 3). O ekonomickom význame Podhradia svedčia nálezy keltských mincí a úlomky dávkovacích mincových platničiek. Medzi mincami boli dve druhy razieb (tab. 4). Laténska sídlisková vrstva na lokalite bola mohutná, v niektorých miestach dosiahla hrúbku 1 metra. Pravdepodobne tu významnú úlohu zohrala poloha pri brode cez Dunaj (tento fakt platí aj pre mladšie obdobie).

Doba rímska

Dobu rímsku sme okrem sporadických nálezov v mladších vrstvách zachytili predovšetkým na ploche ležiacej východne od Vodnej veže (V 2). Z vrstiev s keramikou z doby rímskej pochádzajú aj nálezy viacerých fragmentov nezdobenej Terry sigillaty a rímskych tehál (tab. 4).

Osídlenie v tomto období pravdepodobne prezentuje na hlinu kladený kamenný múr – nárožie. Predbežne sme ho datovali do doby rímskej až sťahovania národov. Ide pravdepodobne o najstaršiu architektúru na lokalite Vydrica. Definitívna interpretácia bude spresnená pri ďalšom spracovávaní výsledkov výskumu. K otázke aký je vzťah našich zistení k starším úvahám o architektúre z doby

Tab. 3 Bratislava, Podhradie - Vydrica. Nepietne uložené ľudské skelety 1 – stredovek, 2 – doba laténska; 3 – pec z doby laténskej

rímskej v okolí a areáli tzv. Vodnej veži nemôžeme v súčasnom stave spracovania zaujať stanovisko (Kolník/Krekovič/Snopko 1993, 238, 239).

Včasný stredovek

Veľmi výrazne bolo doložené osídlenie zo včasného stredoveku. Identifikovali sme viacero sídliskových horizontov, ktoré hovoria o kontinuite slovanského osídlenia od prelomu 8./9.storočia až po 11. storočie. Z včasno-stredovekých nálezov si pozornosť zaslúžia objavy viacerých pecí, ohnísk, 5 ľudských kostier (tab. 3), zvyšky zhorenej chaty z 11. storočia, drobné predmety dokladajúce remeselnú výrobu priamo na lokalite (železiarstvo, kostiarstvo). Na lokalite sme objavili aj depot troch veľkomoravských železných hrivien. Pozoruhodným nálezom je nádoba, pravdepodobne východného pôvodu, objavená v deštrukcii pece zhorenej chaty z 11. storočia (dendrochronologické dáta, tab. 5).⁵

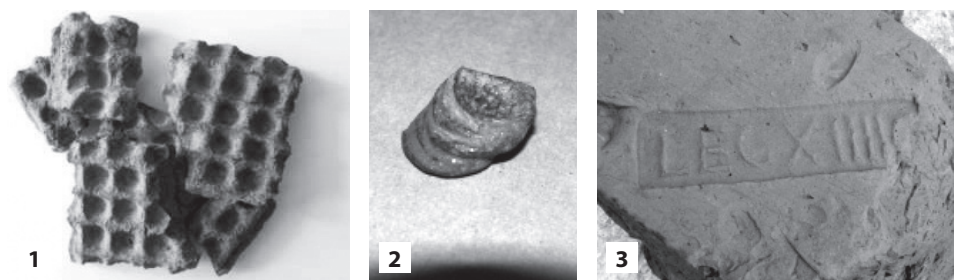
K najvýznamnejším nálezom patria zhorené drevené zvyšky rozsiahlej stavby, ktoré sú prvým nálezom tohto typu zo včasného stredoveku na Slovensku. Objekt sme predbežne datovali na prelom 8./9. storočia. Jeho dĺžka bola približne 10 m, presnú šírku sa nepodarilo zistiť, pretože sa v teréne nezachovala. Stavba zanikla požiarom (Tab. 6).

Vrcholný stredovek a novovek

Utváranie sa mestských parciel na Vydrici sme doložili už od vrcholného stredoveku. Torzá stredovekých architektúr zachytené severne a južne od Vydrickej ulice boli často narušené neskoršou zástavbou. Výskumom sa podarilo sledovať formovanie vrstiev Vydrickej ulice. Na plochách V2 a V3 sme zachytili vrstvu tvorenú z malých lomových a riečnych kameňov, interpretovaná ako komunikácia z obdobia vrcholného stredoveku (tab. 7).

Pre overenie historickej parcelácie sme preskúmali priestor zaniknutého Brauneckevého paláca. Výskum ukázal, že pri jeho výstavbe v 18. storočí tu sčasti využili staršiu novovekú a pravdepodobne i stredovekú architektúru. Ďalej sme zistili, že na ploche nádvoria paláca bol historický terén od vrcholného stredoveku až po jeho výstavbu odťažený a zrezaný pravdepodobne za účelom vytvorenia rovnej plochy pre nádvorie.

Novoveká Vydrica, známa z písomných, ikonografických prameňov a fotografií bola predmetom najmä stavebno-historického výskumu. Z výskumu pochádza aj viacero bohatých súborov novovekej keramiky, ako i iných huteľných nálezov.

Tab. 4 Bratislava, Podhradie - Vydrica. Nálezy: 1 – úlomky z dávkovacích mincových platničiek; 2 – nález mincí; 3 – tehla z doby rímskej

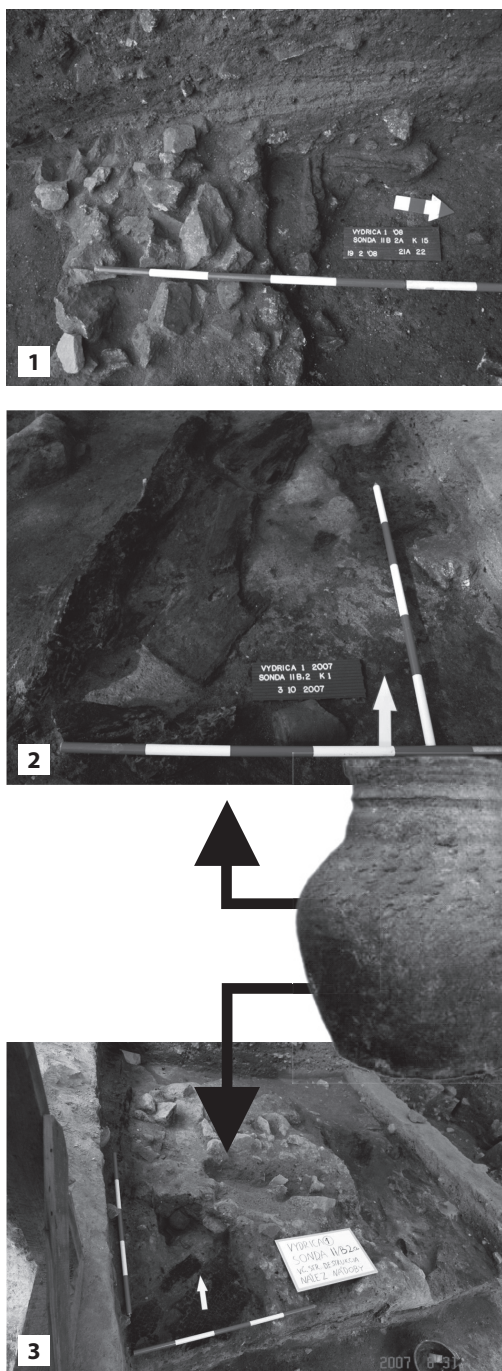
Archeologický výskum preukázal význam sledovaného územia vo viacerých dejinných obdobiach. Spracované výsledky výskumu rozširujú poznatky o zázemí bratislavského oppida. Nálezy zo včasnostredovekého horizontu prispievajú k poznaniu utvárania bratislavskej sídliskovej aglomerácie, s dôrazom na formovanie Podhradia. Získané informácie ovplyvnia archeologické poznanie nielen v lokálnom, ale aj nadregionálnom rozsahu.

POZNÁMKY

- ¹ V čase odovzdávania rukopisu nebol ešte výskum kompletne spracovaný, preto má článok viac informatívny ako hodnotiaci charakter. Niektoré prezentované názory môžu byť počas analýzy výskumu pozmenené.
- ² Výskum sa uskutočnil od 1. júna 2007 do 18. 5. 2008 v zmysle rozhodnutia Krajského pamiatkového úradu v Bratislave (číslo rozhodnutia BA/05/1978/35497/Bx).
- ³ Geografická špecifikácia y = 213 – 249, x = 311 – 335, mapa 44 – 24 – 02, 1: 10 000
- ⁴ Skutočnosti zistené pomocou prírodných vied, budú tak isto publikované v ďalších štúdiách.
- ⁵ Dendrochronologický výskum materiálu sa uskutočňuje v Dendrochronologickom laboratóriu, Bratislava. Ďakujeme P. Bartovi za ústretovosť, profesionálny prístup a poskytnutie predbežných výsledkov analýz.

PRAMENE

Vallašek/Plachá 1965 – A. Vallašek – V. Plachá: Správa o archeologickom výskume južnej strany bratislavského Podhradia v dobe od 1.VIII.1964 do 22. X. 1964. Bratislava.

Tab. 5 Bratislava, Podhradie - Vydrica. Nálezy: 1 – depot železných hrivien; 2,3 – situácia pri náleze nádoby východného pôvodu

Tab. 6 Bratislava, Podhradie - Vydrica.
Stavba väčších rozmerov
z 8. - 9. storočia po Kr.

Tab. 7 Bratislava,
Podhradie - Vydrica.
Architektúra z vr-
cholného stredoveku
a novoveku

LITERATÚRA

- BAXA/FERUS/KLINČOKOVÁ 1989 – P. Baxa – V. Ferus – K. Klinčoková: Neznáma veža Vodnej veže v Bratislave. Arch. Historica 14, s. 161–169.
- BAXA/FERUS/KLINČOKOVÁ 1990 – P. Baxa – V. Ferus – K. Klinčoková: Pokračovanie výskumu Vodnej veže v Bratislave. AVANS v roku 1988, s. 37–38.
- BAXA/ZACHAR/THURZO/ŠEFČÁKOVÁ 1990 – P. Baxa – L. Zachar – M. Thurzo – A. Šefčáková: Záchraný výskum na Vydrici v Bratislave. AVANS v roku 1988, s. 38.
- KOLNÍK/KREKOVÍČ/SNOPKO/GERŽOVÁ/FERUS/HEČKOVÁ 1993 – T. Kolník – E. Krekovič – L. Snopko – I. Geržová – V. Ferus – I. Hečková: Doba rímska. In: Štefanovičová T. a kol.: Najstaršie dejiny Bratislavy. Bratislava, s. 210–274.

VORBERICHT AUS ARCHÄOLOGISCHEN AUSGRABUNGEN IN DER BRATISLAVAER VORBURG, LAGE PODHRADIE-VYDRICA

TATIANA ŠTEFANOVIČOVÁ – PAVOL JELÍNEK – BRANISLAV KOVÁR – MARTIN HANUŠ
– JANA STEHLÍKOVÁ – PAVOL SPIŠÁK – VERONIKA PLACHÁ

Der Artikel geht von dem vorläufigen Fundbericht aus einer archäologischen Rettungsgrabung in der Lage Vydrica-Podhradie in Bratislava aus. Die Rettungs-Vorgrabung auf der untersuchten Fläche wurde von dem Slowakischen archäologischen und historischen Institut realisiert (www.sahi.sk).¹

Die Grabungsarbeiten auf einzelnen Flächen entdeckten sporadische Artefakte aus älteren Zeitperioden – Neolithikum und Bronzezeit, die jedoch einen Sekundärcharakter haben. Vermutlich wurden sie von der Burgklippe abgeschwemmt, denn wir konnten keine direkten Belege von Wohnhäusern und anderen Siedlungsobjekten aus dieser Zeit erfassen.

Die älteste belegte Siedlungsaktivität repräsentiert deswegen der Torso von einem Objekt stark gestört durch eine neuzeitliche Mauer. Darin fand man ein kleines ritzverziertes Gefäß und einen tönernen Spinnwirtel, ebenfalls mit Ritzverzierung. Diese Funde datieren wir vorläufig in die Spätbronzezeit oder Früheisenzeit (Tab. 2).

Latènezeitliche Denkmäler repräsentieren vor allem zwei Öfen und zwei andachtslos verworfene Menschengeskelte (Tab. 3). Von der ökonomischen Bedeutung der Vorburg zeugen die keltischen Münzfunde und Fragmente von Tüpfelplatten. Unter den Münzen konnte man zwei Typen von Prägungen erkennen (Tab. 4). Die latènezeitliche Siedlungsschicht am Fundort war mächtig, an einigen Stellen erreichte sie die Stärke von 1 m. Eine wichtige Rolle hat dabei vermutlich die Lage bei einer Donaufurt gespielt (diese Tatsache gilt auch für spätere Zeitperioden).

Die römische Kaiserzeit erfassen wir außer sporadischen Funden in jüngeren Schichten vor allem auf der Fläche östlich von Vodná veža /Wasserturm. Aus Schichten mit kaiserzeitlicher Keramik stammen auch die Funde von mehreren Fragmenten von unverzierter Terra Sigillata und römischen Ziegeln (Tab. 4). Die Besiedlung in dieser Zeit repräsentiert vermutlich eine auf Lehm gelegte Steinmauer – Mauerecke. Sie wurde vorläufig in die römische Kaiserzeit bis Völkerwanderungszeit datiert.

Sehr deutlich vertreten war die frühmittelalterliche Siedlungsaktivität. Wir identifizierten mehrere Siedlungshorizonte, die eine Kontinuität der slawischen Besiedlung von der Wende des 8./9. Jahrhunderts bis zum 11. Jahrhundert belegen. Bemerkenswert unter den frühmittelalterlichen Funden sind die Entdeckungen von mehreren Öfen und Feuerstellen, 5 menschliche Skelette (Tab. 3), das Depot von drei großmährischen Eisenbarren, Überreste einer niedergebrannten Hütte aus dem 11. Jahrhundert und Kleingegegenstände, welche die Handwerkproduktion direkt an der Fundstelle belegen (Eisen- und Knochenverarbeitung). Aufmerksamkeit verdient ein Gefäß, vermutlich von östlicher Herkunft, gefunden in einer Ofendestruktion innerhalb der niedergebrannten Hütte aus dem 11. Jahrhundert (dendrochronologische Daten, Tab. 5).

Zu den wichtigsten Funden gehören verbrannte Holzreste von einem großen Bau, die den ersten Fund dieser Art aus dem Frühmittelalter in der Slowakei repräsentieren. Das Objekt datierten wir vorläufig an die Wende des 8./9. Jahrhunderts. Seine Länge beträgt etwa 10 m, die genaue Breite konnte man nicht feststellen, da sie im Terrain nicht erhalten blieb. Das Gebäude ist durch einen Brand untergegangen (Tab. 6).

Die Bildung von Stadtparzellen auf Vydrica ist bereits seit dem Hochmittelalter belegt. Die Torsos von mittelalterlichen Architekturen erfasst nördlich und südlich der Vydrická ulica/Straße waren oft durch spätere Bebauung gestört. Die Ausgrabung ermöglichte es, die Formung von Schichten der Vydrická ulica/Straße zu verfolgen. Für die Überprüfung der historischen Parzellenteilung untersuchten wir den Raum des untergegangenen Braunecker-Palastes. Die Grabung hat erwiesen, dass man bei dessen Aufbau im 18. Jahrhundert die ältere neuzeitliche und vermutlich auch mittelalterliche Architektur teilweise ausgenutzt hat.

Die archäologische Ausgrabung bestätigte die Bedeutung des verfolgten Gebietes in mehreren geschichtlichen Perioden. Die verarbeiteten Forschungsergebnisse erweitern die Kenntnis von dem Hinterland des Bratislavaer Oppidums. Die Funde aus dem frühmittelalterlichen Horizont werden zum Erkennen der Bildung der Bratislavaer Siedlungsagglomeration beitragen, mit Nachdruck auf die werdende Vorburg. Erhaltene Informationen beeinflussen die archäologische Kenntnis nicht nur in lokalem, sondern auch in überregionalem Ausmaß.

¹ *Zur Zeit der Manuskript-Ablieferung war die Ausgrabung noch nicht komplett verarbeitet, deswegen hat der Artikel mehr informativen als bewertenden Charakter. Einige von den präsentierten Ansichten können sich während der Grabungsanalyse ändern.*